

A 78/1

Helmond's Heemkroniek

Heemkundekring "Peelland"

Drie-maandelijks tijdschrift

van

Heemkundekring "PEELLAND"

Sekretariaat

Ruusbroeclaan 50, Helmond.

HELMOND, 1 - 25 september 1944

Enkele dagen na het verschijnen van het boek "Helmond 1940 - 1945" van Drs. J. Bartholomeus, kreeg ik een dagboek in handen, dat de gebeurtenissen van de laatste oorlogsdagen in Helmond beschrijft.

Het origineel ervan berust bij de schrijfster Mevr. M. Ball - Determann, thans wonende in Engeland, die zo vriendelijk is geweest mij toestemming te verlenen het geheel te kopiëren en het te doen publiceren. Gaarne spreek ik hierbij mijn erkentelijkheid uit voor haar welwillendheid.

Heeft publikatie van dit dagboek, dat slechts over de laatste maand van de oorlog handelt, zin; zeker nu de oorlogsjaren al vrij gedetailleerd in het boek van Bartholomeus zijn beschreven?

Mijn antwoord is: het heeft zeker zin, niet zozeer omdat het nieuwe feiten zou aandragen, maar vooral omdat het ons laat meeleven met de gevoelens van een ooggetuige, die hoopte op en hunkerde naar het einde van de oorlog, waarvan het duidelijk was, dat die niet lang meer op zich zou laten wachten, die vreesde dat het nog lang zou duren, die leefde tussen hoop, vrees, vertwijfeling en zekerheid.

Waarom dit dagboek publiceren?.

Het antwoord is eigenlijk zeer simpel: omdat het toevallig onder onze ogen kwam en omdat het goed is dergelijke zeldzame geschriftjes voor het

nageslacht te bewaren.

Bovendien zal ieder eigentijds geschrift een welkome aanvulling zijn op de schaarse authentieke gegevens, die ons nog zijn gebleven uit de oorlogs-jaren.

Hier volgt dan de letterlijke weergave van het dagboek. Enkele zinnen zijn er vanwege de privacy weggelaten. Waar dit is gebeurd, is dit aangegeven met (.....)

R. Jacobs.

DAGBOEK - SEPTEMBER 1944

HELMOND!

1 september (vrijdag)

Geallieerden zijn over de Belgische grens (†).
't Gas brandt haast niet meer. Men zegt, dat de
mijnen in Lutterade zijn gebombardeerd. Vanavond
was er heelemaal geen gas meer.

2 september (zaterdag)

Nog geen gas en daarom petroleum gekocht, ik schrok
me dood: F. 14,-- één zo'n bus. Wordt me te duur.
Ik hoorde, dat Doornik gevallen was in België.
't Gaat momenteel razend hard.

3 september (Zondagsdienst) (2)

Vannacht nachtdienst gehad; 2 maal eruit geweest.
Mis van half 8. 't Gas ging vanmorgen weer.
Allerlei berichten hoor je nu. Namen is gevallen
en Charlois. Roode Kruistrein van de Duitschers ge-
bombardeerd bij Deurne. Er wordt zelfs geschoten op
autobussen en trams bij Sittard. Vanmiddag heeleboel
vliegtuigen verspreid boven de stad. In kelder ge-
zeten bij Vostermans, ik kwam net van Van Riet (2)
toen er luchtalarm ging, Naderhand kregen we een
telefoontje uit Eindhoven, dat het vliegveld daar
gebombardeerd was, heel erg.
Even naar Roelofs (3) gewipt, (.....), toen weer
naar Vostermans en daar brood gegeten.
Van daaruit kwam er toen één met het verpletterende
bericht, dat de geallieerden Luik al hadden en
hoopten vanavond nog Maastricht te bereiken.
Mijnheer bevestigde dit bericht ook. Speciaal
bericht voor de Nederlanders: Pr.B. heeft commando
over leger onder leiding van Eisenhower. O.D.
zoveel mogelijk helpen, enz. enz.

Nu zit ik weer in de apotheek en heb nachtdienst. Net werd er alweer gebeld. Ik wou, dat die (....) mensen maar ophielden, daar staat m'n hoofd nu niet bepaald naar. Ik ga proberen te maffen.

4 september (maandag)

Vanmorgen om kwart voor 12 heeft mijnheer geluisterd en waren ze gisterenmiddag om 1 uur al in Brussel. Vanmiddag werd 't hoe langer hoe spannender (4). De moffenwagens reden als gekken, heele colonnes en zoo hard als wat. Dan weer groepen Duitsche arbeidsdienst op de fiets, bepakt en bezakt. Die jongens zagen er afschuwelijk uit. Hier en daar liepen troepjes soldaten, dan weer parachutisten, kortom 't is de heele dag een chaos van belang. Toen kregen we van drie kranten bericht, dat de geallieerden over het Julianakanaal waren. Daarna weer, dat ze al voorbij Hasselt waren, een half uur later waren ze in Valkenswaard. Je werd stapelgek van al die berichten. Luce en ik maakten een rondedansje en mijnheer stak een heele groote feestsigaar op. Onderhand was 't in de apotheek ontzettend druk, we werden er balloorig van en hadden niets geen zin om te werken, vanzelfsprekend. Om 6 uur, toen ik naar huis ging, stonden er heele rijen Roode Kruiswagens vol met gewonden, de deuren stonden ervan open en kon je erin goed kijken. Ze lagen zoo boven elkaar en ik werd er misselijk van. De heele Markt stond er vol mee en een menschen erbij, nee, verschrikkelijk gewoon. Toen ik luce kwam aflossen, vertelde ze, dat Selly (6) opgebeld had. Eindelijk en nu was ik er nog niet. Ze zei, dat ze zou proberen te komen morgen, dus nu maar afwachten, ze mag wel oppassen anders.

5 september (dinsdag) 's middags 12 $\frac{1}{2}$ uur

Vanmorgen hoorde je steeds bommen vallen, in de omliggende plaatsen waarschijnlijk. Alles dreunde hier. De moffen rijden nog steeds heen en weer, maar niet meer zoo erg als gisteren, hoewel er toch nog heele troepen op fietsen voorbij gingen.

Vanmorgen om 9 uur kregen we bericht, dat ze de brug zouden laten springen en alle menschen, die er dichtbij woonden, gingen evacueren. Tot nog toe is hij nog niet gesprongen, ze zullen wel wachten tot alle troepen er overheen zijn. Tot overmaat van ramp, moeten we ook nog om 8 uur binnen zijn, dus moet ik voor 8 uur alweer in de apotheek zijn.

(....) Ik hoop maar, dat Sel niet zo gek is om te komen, want 't is nu wel erg gevaarlijk.

Luce en ik zullen het wel bolwerken, 't moet en 't kan ook, in ieder geval beter als nu in deze omstandigheden te gaan reizen. Perslot kan ze 't beste thuis zitten. (...)

Net hoor ik, dat de fam. Roelofs (allemaal) weg zijn, 't huis gesloten, ze zijn naar een boer toe, durfden niet langer te blijven.

De geallieerden zitten nu al voorbij Breda. Dat kletspraatje van dat ze al in Valkenswaard zaten, is heelemaal niet waar n.b. Waar ze wel zitten weet ik nu ook niet meer. Straks schrijf ik weer verder, ik moet nu naar de apotheek.

Als de menschen toch met recepten komen, sla ik hun hersens in. Ik verdom 't, daar !

5 september (dinsdag) 's avonds 11 uur.

Gelukkig rustig geweest in de apotheek vanmiddag. Op één na het oudste dochtertje van v. Laarhoven hier op de Markt, helpt ons op 't ogenblik een beetje met poeders vouwen enz..

.....Boem.....Pang... (5) daar vloog weer wat in de lucht, dat is de heele dag al door, dat gedonder in de verte. Afschuwelijk stil is 't nu, dat werkt op m'n zenuwen en blijkbaar niet alleen bij mij, want we zijn allemaal een beetje korzelig. Toen mijnheer hoorde, dat de fam. Roelofs nu ook weg waren, vond hij ook, dat ik nu heelemaal maar bij hun moest blijven, ook eten.

Vanavond ben ik daarmee begonnen en heb heerlijk

drie stukken gebakken eierpannekoeken met tomaten gehad.

6 september '44 (woensdag)

't is nu alweer middag, $2\frac{1}{2}$ uur. n.h. Hoera, hiep hoera. Sel (6) kwam ineens terug. Dus toch. We zaten net aan tafel boven, en had heerlijke bouillon, daarna kip met gebakken aardappelen en appelmoes gegeten en pannekoeken toe, en wat voor pannekoeken, zeg!

En daar opeens staat Sel voor ons neus!! Nou, doodmoe natuurlijk en heele verhalen; gistermorgen al op reis gegaan en nu om 1 uur pas hier, geslapen op politiebureau in 's Hertogenbosch.

Hier is 't van 5 op 6 september 's nachts een gedonder geweest van belang, allemaal explosies en zoo ontzettend hard, dat je niet wist waar je bleef.

Mevr. v. Riet was zoo zenuwachtig en die kneep me half fijn. We hebben de kinderen aangekleed en zijn in de kelder gaan zitten.

Toen alles rustig was zijn we aangekleed weer naar bed gegaan. Ik sliep net een half uur, of daar kwam Mien weer aanrennen: "Gauw juffr. Determan eruit, want daar komt een brandend vliegtuig aan".

Ik verstond de helft niet, maar schoot mijn bed uit en deed gauw mijn rok en schoenen weer aan.

't Was niets van betekenis en na een kwartier weer naar bed. Nou, dat was wat je noemt een rotnacht.

10 september (zondag)

Notabene al de 10de. In die tussentijd is er niet veel gebeurd, d.w.z. nog niet zoo erg opwindend.

In ieder geval is gebleken, dat die berichten, dat de Tommies al zoo wat bij Eindhoven zaten, niet waar zijn. Die zijn express doorgegeven om de moffen in de war te sturen.

17 september (zondag)

Weer een week laten en aldoor niet geschreven. We zijn nog steeds niet vrij.

Maastricht is eergisteren gevallen, dus daar wappert de vrijheidsvlag al. Eergisteren moesten de mensen

die woonden in de Steenweg, Kr. Steenweg en Mierlo-scheweg evacueren en nog wel binne 24 uur.

Een verschrikkelijk en zielig gezicht, dat sjouwen van al die menschen; met kruiwagens, handkarren, enz. sleepten de menschen zooveel mogelijk uit huis, overal huilende gezichten en koortsachtige haast. Verder hoor je niet veel nieuws, de menschen gissen wel allemaal, maar niemand weet precies waar de geallieerden nu zitten.

Vandaag zijn ze erg aan het vliegen en bombarderen. Zelfs onder de plechtige Mis vanmorgen, kon je dat heel duidelijk hooren. Och ja, gisteren hebben 2 moffen onze fiets afgepakt en kreeg ik er een andere voor in de plaats. Nou dat was n.b. die rammelkast van Sel en daar zat de voorband van mijn ouwe fiets op en die banden zijn zoo gammel als wat. "Absteigen", schreeuwde er één en toen moesten we ruilen van fiets. Maar ik wilde dat eerst niet natuurlijk. "Na gut", zei die eenen, "dann gehen Sie mit zum Offizier und dann müssen Sie Ihres Fahrrad doch abgeben und dabei bekommen Sie auch kein anderes. Nou, daar zat ik met de gebakken peren, je trekt toch altijd aan het kortste eind uiteindelijk, dus er zat niets anders voor me op, dan maar toegeven. Inwendig vloekend en tierend kroop ik op dat andere vehikel en reed door.

Ik kwam tot de ontdekking, dat deze ruil nog niet eens zoo erg beroerd voor me was uitgevallen.

Toen ik terug kwam, kwam een vrouw aanloopen al breiende en zei: "niet doorrijden, want ze zijn daar weer fietsen aan 't afnemen". Toen ben ik heelemaal omgereden, over kleine zandpaadjes gehobeld en zoo ben ik eindelijk weer in de stad terug gekomen.

Ik kwam n.b. heelemaal bij v. Bree op de Bakelsedijk uit en daar zag ik weer 2 moffen aankomen, om fietsen op te vangen; toen de Burg. v. Houtlaan ingerend. In ieder geval heb ik m'n fiets nu veilig

hier en zullen we voorlopig maar niet meer erop gaan. Vanaf Vrijdag hebben we al geen gas meer, dus moeten we weer aan die dure petroleum beginnen of liever gezegd, die bus is al half leeg. (.....)

Enfin, niet druk maken, na de oorlog gaan we immers toch weg. Hoe zou het zijn volgend jaar om deze tijd?

Oh, jullie moesten eens weten hoe ik daarnaar verlang. Daarstraks ging het licht ook uit, dus geen electriciteit meer, maar nu gaat het weer en iemand kwam vertellen, dat het water zou afgesloten worden en alle menschen natuurlijk aan 't tappen.

Nou ik ga me aankleden, ik ga naar 't Lof, er is ook Processie. Heerlijk !

19 september (dinsdag)

Zondagmiddag zijn er ontzettend veel vliegtuigen weer overgekomen en ze vertelden, dat bij Son en op verschillende andere plaatsen parachutisten waren geland. (7). We slapen tegenwoordig boven bij Roelofs en van Zondag op Maandagnacht zijn eerst Mijnheer R. en Sel blijven waken tot 12 uur en na 12 uur zijn ze naar bed gegaan en hebben Harry en Henny deze dienst overgenomen.

Er werd 's middags al verteld, dat de brug zou springen. En ja hoor, midden in de nacht om een uur of half 4 sprong de Spoorbrug; er werd vooruit gewaarschuwd door 't veilig signaal van de luchtalarm-installatie en maakten Harry en Henny ons wakker allemaal.

Wij allemaal in de kelder, er zijn toen 4 ontplofingen geweest; 't viel me nogal mee, ik vond ze de vorige keer 's nachts bij Van Riet veel en veel harder. Toen we weer in bed lagen een tijdje, pang.... weer een klap en daarna gelukkig rust.

De volgende dag, dus gisteren, allerlei opwindend nieuws: Eindhoven gevallen, ze zitten al in Lieshout (dat is 5 km. hier vandaan). Water tappen en binnen blijven enz. enz. !!

We mochten alle drie naar huis van Van Riet en de politieagenten en iedereen zei, dat ze (de Tommies) nu ieder ogenblik hier konden zijn.

Nou, er heerschte in de heele stad een idiote opgewonden stemming en niemand bleef in huis zitten, ze stonden allemaal met hun snoeten buiten te kijken. Verdär was er niets te zien of te hooren, geen Duitschers, geen Tommies, niets, maar in ieder geval, toen we gisteravond naar bed gingen, was er nog geen Tommie te bekennen. Vanmorgen ook niets, rustig geslapen, niets te zien hoor.

Vanmiddag werd 't ineens weer rumoerig, heele reeksen Duitsche tanks en pantserwagens trokken achter elkaar de Veestraat in en op 'n gegeven ogenblik kwamen ze achter elkaar de markt oprijden en gingen toen op gelijke afstand van elkaar op de trottoirs tegen de huizen aanstaan.

We dachten eerst, dat ze zoo de Tommies wilden afwachten en beschieten, maar achteraf deden ze dat om dekking te zoeken voor een paar luttele Engelsche vliegtuigen. Bespottelijk, die heele comédie.

Enfin, na een kwartier reden ze weer weg.

Luce moest om half 4 beginnen in de apotheek, maar durfde niet te blijven. Om 6 uur kwam ze me toch aflossen en Van Riet ook. Even naar Thijssen geweest om groenten, hadden nog niets, morgen terugkomen, geen melk te krijgen, niets, niets !!

Toen ik terugkwam, hoorde ik Van Riet, "Geldrop is officieel bevrijd, dus nu komen ze toch wel dichterbij". Ik kan anders niet veel meer geloven van die praatjes, iedereen is prikkelbaar en lastig.

Ik natuurlijk niet, ik ben de "lijdzaamheid" zelve, hum, hum !! Nee, maar nu zonder gekheid, ik ben ontzettend kriebelig en kan bij de minste tegenspraak wel schreeuwen en daarbij maken die menschen in de apotheek me stapelgek.

In 't park ligt 't vol duitschers. Nu net werd er ontzettend gevlogen en zoo laag, en geschoten ook,

nou, het zal mij benieuwen wanneer ze nu werkelijk hier arriveren en hoe ze eruit zien (....)

21 september (donderdag) 's avonds 10 uur.

't Is zeer rumoerig om ons heen. De hele dag is het nogal rustig geweest, vond ik. Vanmiddag ben ik te voet melk gaan halen halfweg Deurne bij v.d. Velden, Vos en Peters. Ik kreeg bij ieder 1 fles. (8). Disteravond ook al geweest nou dan ben je wel moe hoor.

't Is ongeveer 1 uur heen en 1 uur terug lopen. Maar enfin, zolang je nog kunt gaan, moet je 't ook maar doen. Ik heb 't idee, dat 't morgen al niet meer zal gaan, je hoort tenminste voortdurend schieten aan alle kanten van de stad. De lucht ziet aan alle kanten heelemaal rood van vuurgloed, zeker van een dorp hier in de buurt.

Langs de Deurnescheweg vanmiddag, toen ik de boer opging heele colonnes Duitsche pantserwagens en tanks.

Mij dunkt, dat ze nu vlak voor Helmond zijn. De Duitschers gaan tot overmaat van ramp, de stad hier verdedigen verschillende menschen op de Noordwal en Zuidwal moeten vóór 12 uur uit hun huis zijn, vannacht nog.

Nu heerst er een echte oorlogssfeer. De Duitschers plunderen de opslagplaatsen van de Edah en andere kruidiersmagazijnen, de bakker komt niet meer, melk komt niet meer in de stad, als 't niet gauw afloopt wordt 't hongerlijden, hoor.

De moffen zijn gek, ze maken ijskoud baricades van zakken suiker en meel en zeggen dan nog "Krieg ist Krieg".

We zouden vanavond bij Vostermans 't monopoly-spel gaan spelen; we waren er om 8 $\frac{1}{4}$ uur, dus een kwartier na de bezette tijd; toen we hoorden, dat het zoo spannend was, zijn we 'm toch weer gesmeerd om 5 over half negen; heel vlug gehold op onze kousen. Slapen weer bij Roelofs, het zal mij benieuwen hoe 't afloopt vannacht -

22 september 's middags 2 uur (vrijdag)

Nou, nu is 't zoover hoor !! We zitten nu (Sel en ik) samen bij ons in de kelder.

De kogels en granaten hoor je bij massa's over onze hoofden fluiten. 't is een gedonder en geknal, nee, vreeselijk.

Zooiets heb ik nog nooit meegemaakt. 't Is volop oorlog. Vannacht hebben we toch nog rustig geslapen. Vanmorgen naar de kerk geweest, onder de H. Mis werd er al knap geschoten en hoorde je al kogels fluiten. Sel moest om half negen beginnen en ik om 9 uur in de apotheek.

We wisten niet wat we doen moeten, wel of niet gaan. (.....). We hebben gewacht tot half tien en onderhand de hele wasch gedaan.

Ondertussen werd er geschoten van belang. Wij zijn toen plichtsgetrouw gegaan, maar inwendig dacht ik: 't is krankzinnig.

Het is onderdehand al 5 uur. We hebben buiten voor de deur even gekeken. Een eindje verderop stonden Duitschers verscholen achter zoo'n brandweerhuisje midden in het Groenewoud, met geweer in hun hand. Dan slopen ze weer even vooruit, schoten met mitrailleurs en liepen dan weer terug.

Ze schijnen de heele stad hier te verdedigen.

Naar ik hoor, zijn de Engelschen al wel aan de andere kant van de brug en hebben daar cigarettten uitgedeeld; Camel en Lucky Strike.

Maar hier houdt het niet op, steeds maar weer schieten, nu overal in de straten, ze loopen en sluipen hier langs het huis, springen opeens een stoep in, vallen plat op hun buik, kruipen verder op hun buik, enz. enz.

Er is niemand verder te zien op straat dan moffen. Nu net kwam er weer een troepje voorbij, achter elkaar aanschuifelend met zwarte moddergezichten, hier en daar gewond of hinkend en allemaal met diezelfde uitdrukking op hun gezicht: "dat absolute hopeloze".

Waar hebben die stakkerds nu eigenlijk voor gevochten? Om straks, na 5 jaar oorlog hun land, huis vrouw en kinderen; de hele boel wordt in de pan

gehakt. Wat een toekomst voor die menschen.

Vanmiddag moesten we weer naar de apotheek, eerst Sel en ik een half uur later. Sel was gegaan, maar o nee, verschrikkelijk, er werd overal geschoten in de straten, overal vielen granaten neer die ontploften.

Bij de Edah de ruiten stuk en de heele etalage-rommel over de straat. Bij de Zusters op de Markt een groot gat inde kapel en de steenen en gruis over de straat.

Overal ramen kapot en gaten in 't dak enz. enz.

We zullen er wel de nacht mee ingaan, dat is heelemaal akelig. Bij Roelofs in de kelder zitten ze met 32 man, kleine kinderen en baby's zijn er ook bij. Toch zo'n akelig gezicht en dan met een kleine kaars als verlichting, want electra is ook opgehouden.

Mevr. Roelofs met Wimke op haar arm, die ze in slaap aan 't zingen is, want hij huilt zoo. Je kunt je gewoon niet voorstellen, dat dit nu werkelijkheid is en geen film, zooals je zoo dikwijls hebt gezien vroeger. Brrrr. Kom, Sel en ik gaan eten koken voor de fam. Roelofs, want ze durven zelf niet naar boven te komen om 't klaar te maken. 't Is nu $10\frac{1}{2}$ uur 's avonds.

We komen net van boven van Roelofs. De heele familie + al die andere menschen zitten nog steeds in de kelder en blijven daar ook slapen. We hebben eerst eten gekookt voor de fam. Roelofs, toen voor fam. Nijsen en toen voor de fam. Sanders. Nou, het heeft hun allemaal best gesmaakt hoor, en ze waren erg blij dat ze het zoo kant en klaar in de kelder kregen.

't Is nu vanavond na half negen wat rustiger geweest, in de verte nog wel schieten van mitrailleurs en af en toe kanonschoten, maar nog steeds geen Tommies te bekennen. Hoe lang zou dat grapje nog duren?

Ik begrijp gewoonweg niet, dat 't zoo lang duurt, waar zouden die geallieerden nu in vredesnaam uithangen? Vanmorgen heb ik al helpen naaien aan de Amerikaanse vlag aan de overkant bij Govers op de Markt.

Het wordt een heele groote vlag, die komt op de Markt te staan met een Engelsche en een Hollandsche als ze hier

binne trekken. Alleen al dat blauwe vakje in de hoek is 1.20 lang en 85 cm. breed en daar komen aan weerskanten 48 witte sterren op en iedere ster heeft een middellijn van 7 cm. en moet met de hand worden opgenaaid.

Maar kom, allee, we moeten nu proberen te gaan slapen

23 september (zaterdag)

De heele nacht rustig geslapen, zoo af en toe werd in de verte geschoten, verder alles stil.

Vanmorgen meteen gekeken of we soms al Tommies zagen loopen, maar niks hoor, alleen moffen schuifelend langs de huizen. Dus nog niet vrij !!!

Vanmorgen werd het schieten al weer erger. Sel is om 9 uur naar de apotheek gegaan, die had dienst en ik ben met Thea Roelofs meegegaan om te proberen brood te krijgen in de Molenstraat. Ze deden niet open dus zonder brood terug, maar een eindje verderop kwamen een stel moffen aan met getrokken geweer en hup..... iedereen weg van de straat (er waren er trouwens niet veel).

Wij vlogen ook maar ergens een huis binnen bij vreemde mensen en toen we door 't raam keken, zagen we ze weer langs komen, loerend of ze iemand zagen kijken, en zagen ze iemand, dan schoten ze gewoon. Enfin, toch weer veilig thuis gekomen, gelukkig. Toen de wasch uitgespoeld verder, Harry hielp fijn mee en daar opeens was Sel alweer terug.

Mijnh. v. Riet had gezegd, dat ze maar moest gaan.

Toen boven voor de fam. Roelofs 't eten gekookt.

Wijzelf hebben de rest van de erwtensoep gegeten.

Toen zijn Sel en ik samen naar de apotheek gegaan;

o, o, wat een ruïne overal, de Markt ligt vol met glasscherven, stenen en gruis. Overal de ramen stuk en overal groote gaten ingeschoten. Bij Atgier finaal een heel stuk uit de muur, de gordijnen alles aan flarden, nee, 't is werkelijk ontzettend.

Nooit heb ik kunnen denken, dat we hier nog wel

eens midden in de gevechtscijne zouden komen zitten. Bij Van Riet was de deur stuk en achter ook ramen, en boven was alles stuk, dwz. meerendeel ramen, we mochten gelukkig meteen weer gaan. Enfin, wij weer terug, even bij Vostermans geweest, Luce is ziek, heeft koorts en erg verkouden, bah, wat akelig, en juist nu op bed liggen, nee hoor, dat is ook afschuwelijk. Om een uur of 2 begonnen ze weer harder te schieten, maar nu ('t is nu half vijf) is 't weer rustig, jehoort niets en ziet niets. O ja, nu even een harde klap. Bah, ik wou maar dat ze opschoten.

24 september (zondag)

't Is nu alweer avond en nog zijn de geallieerden niet hier. Wat moet dat toch worden als dat lang duurt, de stad is uitgehongerd eer ze hier zijn. Vandaag ook weer wat geknal en mitrailleurvuur rondom de stad nu. Verder tamelijk alles rustig. Vanmorgen liepen er twee moffen in de gang bij Roelofs en wij (Sel en Ik) vroegen wat ze moesten en toen vroeg die ene: "Was ist das hier für ein Geschäft?" Wij zeiden dan dat ze hier meubels verkochten. Nee, ze zochten een winkel waar ze vis verkochten en een winkel om koek te kopen en een slager. Nou we zeiden maar zowat, want ik had toch ook geen zin om met ze mee te gaan en een winkel aan te wijzen, naderhand heb ik het toch nog gedaan. Toen vroegen ze hoe of we het zouden vinden, als de Engelsen hier zouden zijn? Ik zei: "Nou, dat weet ik niet, want ik ken ze heelemaal niet". "Nein," zei de eene, "Die Engländer kommen nicht hier sondern die Amerikanen. Aber wenn die kommen, nah, dann kucken Sie sich um!". Hij bedoelde dat we dan van verbazing om zouden vallen. Verder is alles doodstil, ik bedoel, je ziet niemand op straat, alleen moffen met getrokken geweren. Vanmorgen en vanmiddag bij Van Riet aange-loopen. Vanmiddag stuurde hij me bij de deur terug met de mededeling, dat er een paar Duitsche militairen

bij hem waren geweest om hem te waarschuwen, dat ze allemaal in de schuilkelder moesten gaan, want de stad zou vanmiddag plat geschoten worden.

De heele fam. Van Riet en de fam. Van Will waren allemaal verhuisd in de schuilkelder van het postkantoor. Dus ik weer terug, de baas bleef in de apotheek manmoedig als een kapitein, wilde hij z'n schip niet verlaten.

Toen ik langs Breuer wildegaan, ging ik bij hen dit bericht (9) ook maar even doorgeven, onbewust van de geweldige consternatie, die dat zou verwekken.

De heele familie zat juist soep te eten en bliefde op slag niets meer van de rest. Ze renden meteen van tafel door elkaar, Mevr. Br. half huilend van angst en gingen meteen koffers pakken en matrassen sleepen, allemaal ook naar 't postkantoor (tegenover) Ik had 't smoor in, dat ik wat gezegd had eerst, maar ja, toch beeter zoo, als dat er iets gebeurd was. Onderdehand is 't nu avond $\pm$ 10 uur en er is nog steeds niets gebeurd.

Morgen is het al de vierde dag en nog hebben ze Helmond niet. Er staat op 2 plaatsen iets te branden, verschrikkelijk. 't Eene is de heele turfvoorraad van Fa. v. Vlissingen (die hoop brandt al 2 dagen en 2 nachten) en vanmiddag weer een nieuwe brand, waarvan men vertelde, dat het 't belastingkantoor was. Of 't waar is weet ik niet.

Ik stop nu, gauw slapen want de kaars is haast op, en we hebben er nog maar een paar.

HIEP HIEP HOERA!!!

Meer handtekening
van de Nederlandse
multination

A. Palmer
Warcester
England

Ernst P. A. G.
20.10.1914

HELMOND IS

25 Sep

VR

Kijk den trech eens aan. Helmond is vrij!!
Ach see prajies, ik hangt' denj steds in
geloven, it is die eegende ^{toch} and meer plaktien
geloven.

Wes een handtekening
van een Tommie!

R. Moor

Jubilee 1914

Holt

Wolfe
England

Deze laatste handteekening is van een Tommie, die nu met een oranje corsage oploopt, dievond hij zoo mooi, dat hij hem als souvenir wilde hebben .
Maar nu zal ik eerst eens zeggen, hoe alles is gegaan.

Toen we vanmorgen wakker waren en op straat kwamen, was alles rustig, geen Duitscher te zien.

We gingen toen naar de kerk en kwamen een geestelijke tegen, die vertelde, dat alle moffen verdwenen waren. Nou, ik kon het niet geloven hoor.

We zijn gewoon naar de apotheek gegaan, Sel om half 9 en ik om 9 uur.

En daar om een uur of 10, daar kwamen de mannetjes van de ondergrondse, allemaal met een oranje band om en voorzien van een pistool of geweer.

Maar er waren bandieten bij, verschrikkelijk gewoon. Er kwam op een gegeven oogenblik een mof op een motorfiets om de hoek rijden en daar vlogen ze toch met z'n tienen op af en schoten en schreeuwden, nee, 't was gewoon meer dan bespottelijk.

Die arme mof werd gewoon van z'n motorfiets gesleurd en geslagen.

Bah, wat een stel lafbekken die kerels.

Enfin, om kwart voor 12 zagen we ineens, dat een heeleboel menschen op de Markt de vlag uitstaken en in de verte hoorden we juichen. En ja hoor, daar kwamen er al een paar vertellen, dat er verschillende Engelsche tanks in de Molenstraat stonden. Om 12 uur was ik vrij en ik ernaar toe met Joke Roelofs, Annie Vostermans en Elly.

Nee, een drukte van belang, een hoera-geroep en zingen: Oranje boven en het Wilhelmus, nee, geweldig gewoon.

De Tommies werden op de schouders geheschen en rondgedragen en iedereen liep plotseling in 't oranje; heele oranje jurken, jurken met vlaggetjes erop genaaid, rood-wit-blauwe jurken, oranje pettem, enz.. Overal hingen plotseling vlaggen en alles krioelde en zong door elkaar.

Vanmiddag werden al de n.s.bers opgebracht, wat werkelijk een aangenaam gezicht was.

Ze liepen tusschen die krioelende, zingende menschen in en oh, wat keken ze zwart en gemeen.

Naderhand kwamen er heele troepen Engelschen binnen, die met gejuich en gejubel werden bestormd.

Alle tanks zaten vol met meisjes en jongens en de Tommies hadden ook haast allemaal oranje op.

Ze waren toch zoo eenig.

Mijnheer Van Riet heeft er boven bij hun een gehad en hem een paar borrels aangeboden en deze had gezegd dat ze nergens zoo spontaan en hartelijk ontvangen waren als hier in Holland. Eenig vind ik dat.

Van één Tommie kregen we allemaal een fijne Engelse sigaret, deze keer heb ik hem weggegeven, maar nu ga ik ze opsparen voor vader en de jongens.

Nou, kom, we gaan weer naar bed, want de kaars brandt anders weer te lang.

De spertijd in nu van 8 uur tot 8 uur. Lang hè !

Noten

1. Drs. J. Bartholomeus, Helmond 1940 -1945; een geschiedenis van de stad tijdens de jaren der bezetting; Zaltbommel, Europese Bibliotheek 1977 p.55: "op 2 september overschreden de geallieerde troepen de Belgische grens".
 2. de schrijfster werkte bij apotheek Van Riet
 3. Meubelzaak Roelofs in de Kerkstraat.
 4. Zie voor het hiernavolgende de op p. 156 door Drs. Bartholomeus gegeven beschrijving.
 5. De komen in de oorspronkelijke tekst voor
 6. Sel Brautigam, door wier tussenkomst ik het dagboek ter beschikking kreeg.
Gaarne zeg ik haar hiervoor hartelijk dank.
Zij kwam via 's Hertogenbosch uit Amsterdam.
 7. Aktie "Market Garden" op 17 september.
 8. Bartholomeus, o.c. p. 159; "De melktoevoer door de boeren lag helemaal stil, waardoor de mensen zich gedwongen zagen zelf "de boer op" te gaan.
 9. Het bericht n.l. dat de stad plat geschoten zou worden.
-

HELMOND VROEGER

Ze waren in Helmond goed bekend,
en woonden aan het Binders-end.
als de school was uit gegaan,
gingen er vele kinderen aan.

Hun huisje was een oud geval,
iets beter dan een varkensstal,
met twee treden was men binnen,
daar lagen allemaal lekkere dingen.

Honden en poezen om haar heen,
en daarbij nog een open been,
daar in die grote open ruimte,
zat 'n manneke dat pruimde.

Zo leefden die twee maar stilletjes aan,
al hadden ze ook een karig bestaan,
hun winkeltje was maar heel klein,
maar wat ze hadden smaakte fijn.

De kinderen waren niet verwent,
ze konden er kopen voor een cent,
en maakte je soms een zakje open,
kwam er een bijtje uit gekropen.

En als je dan tot Mieke zei,
in het zakje zat een bij,
zei ze dan mijn lieve vent,
wil je een haantje voor een cent.

H. Verhees

J.v.d.Spekstr.36
Helmond.

